

Wymagania edukacyjne z historii dla klasy 5 Szkoły Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 77 w Krakowie

oparte na Programie nauczania historii – Wczoraj i dziś autorstwa Tomasza Maćkowskiego , w roku szkolnym 2025/2026

KLASA V

*Gwiazdką oznaczono tematy dodatkowe (nieobowiązkowe) z podstawy programowej

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra	celująca
Rozdział 1. Pierwsze cywilizacje						
1. Życie pierwszych ludzi	□pochodzenie człowieka □różnice między koczowniczym a osiadłym trybem życia □życie człowieka pierwotnego □epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza □początki rolnictwa i udomowienie zwierząt □dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza □terminy: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>koczowniczy i osiadły tryb życia, pięściak</i> – opisuje różnice między człowiekiem pierwotnym a współczesnym – potrafi wyjaśnić, jakie korzyści daje człowiekowi umiejętność uprawy ziemi i hodowli zwierząt – wyjaśnia, dlaczego narzędzia metalowe są lepsze od kamiennych	– poprawnie posługuje się terminami: <i>pięściak, hodowla, koczowniczy tryb życia, osiadły tryb życia, rewolucja neolityczna, epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza</i> – przedstawia, skąd wywodzą się praludzie – opisuje życie ludzi pierwotnych – charakteryzuje epoki kamienia, brązu i żelaza – wyjaśnia znaczenie nabycia umiejętności wskrzeszania ognia przez człowieka	– porównuje koczowniczy tryb życia z osiadłym – wyjaśnia, na czym polegała rewolucja neolityczna – przedstawia dawne i współczesne sposoby wytapiania żelaza	– wskazuje umiejętności, których nabycie umożliwiło ludziom przejście na osiadły tryb życia – wyjaśnia skutki rewolucji neolitycznej – wskazuje szlaki, którymi ludność zasiedliła różne kontynenty	– wyjaśnia pojęcie ewolucji – charakteryzuje kierunki ewolucji człowieka – porównuje poziom cywilizacyjny ludzi w różnych epokach

	<i>neolityczna, epoka kamienia, epoka</i>					
--	---	--	--	--	--	--

	<i>brązu, epoka żelaza</i>					
--	----------------------------	--	--	--	--	--

2. Miastopanstwa Mezopotamii	□Mezopotamia jako kolebka cywilizacji □Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju najstarszych cywilizacji □Osiągnięcia cywilizacyjne mieszkańców Mezopotamii □powstanie pierwszych państw □zajęcia różnych grup społecznych □Kodeks Hammurabiego □terminy: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>cywilizacja, kanał nawadniający, kodeks</i> – wyjaśnia, jaką funkcję mogą pełnić rzeki w życiu człowieka – wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii – wyjaśnia zasadę <i>oko za oko, ząb za ząb</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>cywilizacja, Mezopotamia, Bliski Wschód, Babilonia, Sumerowie, kanał nawadniający, kodeks, pismo klinowe, zikkurat, podatki</i> – samodzielnie wskazuje na mapie: obszar Mezopotamii, Tygrys, Eufrat, Ur, Babilon – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnej Mezopotamii	– opisuje rolę wielkich rzek w rozwoju rolnictwa, handlu i komunikacji – charakteryzuje i podaje przykłady państw-miast z terenu Mezopotamii – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa w życiu społecznym	– objaśnia różnicę między prawem zwyczajowym a skodyfikowanym – tłumaczy, w jaki sposób powstawały pierwsze państwa	– przedstawia kraje leżące obecnie na obszarze dawnej Mezopotamii – wymienia współczesne przedmioty, których powstanie było możliwe dzięki osiągnięciom ludów Mezopotamii
---	--	---	---	---	--	--

3. W Egipcie faraonów	□Egipt jako przykład starożytnej cywilizacji □Egipt darem Nilu □osiągnięcia cywilizacji egipskiej □struktura społeczna □wierzenia Egipcjan jako przykład religii politeistycznej □terminy: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>piramida, faraon</i> – wskazuje na mapie: Egipt oraz Nil – opisuje wygląd piramid – porównuje wygląd hieroglifów i pisma współczesnego	– poprawnie posługuje się terminami: <i>faraon, politeizm, piramidy, hieroglify, mumifikacja, sarkofag</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – opisuje zakres władzy faraona	– wyjaśnia rolę w rozwoju cywilizacji egipskiej – przedstawia strukturę społeczną Egiptu – podaje przykłady bogów i wierzenia Egipcjan	– wyjaśnia powiązania między wierzeniami Egipcjan a ich osiągnięciami w dziedzinie budownictwa i medycyny – opisuje, w jaki sposób wznoszono piramidy	– opisuje etapy pochówku faraonów – charakteryzuje najbardziej znane przykłady sztuki egipskiej (Sfinks, Dolina Królów, grobowiec Tutenchamona, popiersie Neferetiti), piramidy w Gizie, świątynia Abu Simbel
4. W starożytnym Izraelu	□judaizm jako przykład religii monoteistycznej □biblijne dzieje Izraelitów □Dekalog i Tora □postaci biblijne: Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>Tora, Żydzi, Dekalog</i> – wyjaśnia, o czym opowiada Biblia – wymienia najważniejsze postaci biblijne związane z	– poprawnie posługuje się terminami: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok,</i>	– opisuje główne etapy historii Izraelitów – charakteryzuje judaizm – porównuje wierzenia Egipcjan i Izraela	– charakteryzuje dokonania najważniejszych przywódców religijnych i politycznych Izraela (Abraham, Mojżesz, Dawid, Salomon)	– wyjaśnia terminy: <i>synagoga, rabin</i> – podaje przykład synagogi we współczesnej Polsce

	□terminy: <i>judaizm, Tora, Jahwe, Dekalog, Mesjasz, synagoga, Mesjasz, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, monoteizm, plemię, Palestyna, prorok, Świątynia Jerozolimska</i>	dziejami Żydów	<i>Świątynia Jerozolimska</i> – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę –wyjaśnia różnicę pomiędzy politeizmem a monoteizmem		– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy judaizmem a chrześcijaństwem	
5. Cywilizacje Indii i Chin	□osiągnięcia cywilizacyjne Dalekiego Wschodu □system kastowy Wschód hinduistyczne Zachodem □cywilizacja Doliny Indusu □terminy: <i>Daleki</i> wyjaśnia, cywilizacji chińskiej wymienia i <i>Wielki Mur Jedwabny Szlak</i>	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Wielki Mur hinduizm,</i> – wskazuje na mapie: Indie, Chiny – przy pomocy – wymienia osiągnięcia jako zabytek kultury <i>Wschód, Ariowie,</i> chińskiej <i>kasta, hinduizm,</i> dlaczego jedwab i porcelana były narodziło się cesarstwo chińskie towarami HuangHe, Jangcy na Zachodzie	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Daleki Wschód, Ariowie, kasta, Wielki Mur</i> wierzenia Wschodem a Konfucjusza w Indiach <i>Chiński Chiński, Jedwabny Szlak</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacji doliny Indusu – przedstawia terakotową armię nauczyciele – wyjaśnia, kiedy – wskazuje na mapie: rzeki: Indus,	– opisuje system kastowy w Indiach – charakteryzuje w kontaktach między <i>Chiński Chiński, Jedwabny Szlak</i>	– charakteryzuje buddyzm – opowiada o filozofii	
6. Od znaczenie dla terminami: <i>pismo obrazkowe, pismo tabliczki gliniane, przekazywania w klinowe, pismo</i>	□powstanie pisma nauczyciela postępuje do pisma greckiego – wyjaśnia, do czego służy pismo	– przy pomocy – poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, pismo porozumiewania się obrazkowe przekształciło się między ludźmi</i> – przy pomocy – poprawnie posługuje się terminami: <i>papirus, pismo alfabetyczne, alfabet</i> – wskazuje różne sposoby pisma	– wskazuje różne sposoby pisma narodów, które posługują się pismem <i>hieroglify, alfabet, klinowe, Fenicjanie,</i> i pismo doświadczeń współczesnego pisma – wyjaśnia, w jaki sposób pismo narodów, które posługują się pismem <i>hieroglify, alfabet, klinowe, Fenicjanie,</i> i pismo doświadczeń współczesnego pisma	– podaje przykłady hieroglifówdo alfabetu rozwoju cywilizacji □pismo a prehistoria <i>obrazkowe, klinowe, Fenicjanie,</i> i pismo doświadczeń współczesnego pisma – przedstawia genezę oraz do łaciny o przykładach	– opowiada o przykładach	– opowiada o przykładach

obrazkowe, pismo – charakteryzuje – wyjaśnia, w jaki sposób do cywilizacji, które je – wyjaśnia, jakie były alternatywnych klinowe, Fenicjanie, polskie pismo jako umiejętność pisanie stworzyły trudności języków umownych pismo alfabetyczne, przykład pisma wpłynęła na dalsze – wymienia przykłady z odczytywaniem (alfabet Morse’a, alfabet łaciński alfabetycznego osiągnięcia człowieka materiałów pisarskich pisma obrazkowego język migowy)

– porównuje pismo stosowanych obrazkowe i alfabetyczne w przeszłości

– wyjaśnia związek między wynalezieniem pisma a historią i prehistorią

– omawia przyczyny

			wynalezienia pisma			
* Tajemnice sprzed wieków – Jak odczytano pismo Egipcjan?	□ wyprawa Napoleona do Egiptu □ hieroglify – litery czy słowa? □ postaci: Jean F. Champollion □ terminy: <i>Kamień z Rosetty</i>	– przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego po wielu stuleciach ludzie nie potrafili odczytać hieroglifów	– wyjaśnia, na czym polegały trudności w odczytaniu hieroglifów	– charakteryzuje i przedstawia znaczenie Kamienia z Rosetty – wyjaśnia, jak udało się odczytać hieroglify	– przedstawia postać oraz dokonania Jeana F. Champolliona	– wyjaśnia, jaki był wpływ wyprawy Napoleona do Egiptu oraz odczytania hieroglifów na pojawienie się egiptologii
Rozdział 2. Starożytna Grecja						

1. Demokratyczne Ateny	□ warunki naturalne Grecji □ życie w greckiej polis □ cechy charakterystyczne demokracji ateńskiej □ Perykles – najwybitniejszy przywódca demokratycznych Aten □ terminy: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> □ postaci historyczne: Perykles	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>demokracja, zgromadzenie ludowe</i> – przy pomocy nauczyciela opisuje wygląd greckiego polis i życie w nim na przykładzie Aten	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Hellada, Hellenowie, polis, demokracja, zgromadzenie ludowe, akropol, agora</i> – wskazuje na mapie: Grecję, Ateny – wyjaśnia znaczenie terminu <i>demokracja</i> i charakteryzuje demokrację ateńską	– wyjaśnia wpływ warunków naturalnych Grecji na zajęcia ludności oraz sytuację polityczną (podział na polis) – wyjaśnia, kim był Perykles – opisuje, kto posiadał prawa polityczne w Atenach	– wskazuje podobieństwa i różnice między demokracją ateńską a współczesną demokracją parlamentarną	– wyjaśnia, w jaki sposób kultura grecka rozprzestrzeniła się w basenie Morza Śródziemnego
2. Sparta i wojny z Persami	□ powstanie i rozwój imperium perskiego □ wojny grecko-perskie □ terminy: <i>Persowie,</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>danina, sojusz</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>danina, sojusz, hoplita,</i>	– wyjaśnia przyczyny i opisuje przebieg wojen grecko-perskich – wskazuje na mapie:	– opisuje, w jaki sposób walczyli starożytni Grecy – wyjaśnia genezę	– opisuje przebieg bitwy pod Termopilami i ocenia postać króla

	<i>danina, sojusz, hoplita, falanga</i> □wydarzenia: bitwa pod Maratonem, bitwa pod Termopilami, bitwa pod Salaminą □postaci historyczne: Dariusz, Kserkses, Leonidas		<i>falanga</i> – wskazuje na mapie: Spartę, Persję – wyjaśnia, kim byli Dariusz, Kserkses i Leonidas	Maraton, Termopile, Salaminę – zaznacza na osi czasu daty: 490 r. p.n.e., 480 r. p.n.e.	biegów maratońskich	Leonidas
3.Bogowie i mity	□wierzenia starożytnych Greków □mity greckie □najważniejsi greccy bogowie: Zeus, Hera, Posejdon, Afrodyta, Atena, Hades, Hefajstos, Ares, Apollo, Hermes □Homer i jego dzieła– <i>Iliada</i> i <i>Odyseja</i> □terminy: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, wojna trojańska, koń trojański</i> □postać historyczna: Homer	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>mity, heros</i> – przy pomocy nauczyciela charakteryzuje najważniejszych bogów greckich	– poprawnie postępuje się terminami: <i>Olimp, mity, heros, Partenon, Herakles, Achilles, Odyseusz, koń trojański</i> – przedstawia wierzenia starożytnych Greków – wskazuje na mapie: górę Olimp, Troję – wyjaśnia, kim był Homer	– charakteryzuje najważniejszych bogów greckich: opisuje ich atrybuty i dziedziny życia, którym patronowali – omawia różne mity greckie – przedstawia treść <i>Iliady</i> i <i>Odysei</i> – wyjaśnia współczesne rozumienie wyrażenia: <i>koń trojański</i>	– opisuje wybrane miejsca kultu starożytnych Greków – omawia znaczenie wyroczni w życiu starożytnych Greków	– wyjaśnia nawiązujące do mitologii związki frazeologiczne (frazeologizmy mitologiczne): <i>objęcia Morfeusza, stajnia Augiasza, syzyfowa praca, męki Tantal, nić Ariadny</i> – opisuje archeologiczne poszukiwania mitycznej Troi

4. Kultura starożytnej Grecji	□wspólne elementy w kulturze greckich polis □najważniejsze dokonania sztuki greckiej □narodziny teatru greckiego □znaczenie filozofii w starożytnej Grecji i najwybitniejsi filozofowie □grecka matematyka i medycyna □rola sportu w życiu starożytnych Greków □terminy: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> □postaci historyczne: Fidiasz, Myron, Ajschylos, Sofokles, Eurypides, Arystofanes, Sokrates, Platon, Arystoteles, Hipokrates, Pitagoras, Tales z Miletu	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, igrzyska, olimpiada, stadion</i> – opisuje rolę sportu w codziennym życiu – przy pomocy nauczyciela opisuje, jak narodził się teatr grecki i jakie było jego znaczenie dla Hellenów	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Wielkie Dionizje, amfiteatr, tragedia, komedia, filozofia, igrzyska, olimpiada, Olimpia, stadion, pięciobój olimpijski</i> – wskazuje różne dziedziny kultury i sztuki rozwijane w starożytnej Grecji – opisuje charakter antycznych igrzysk sportowych	– opisuje charakter i cele antycznego teatru – przedstawia dokonania nauki greckiej – objaśnia, czym jest filozofia, i przedstawia jej najwybitniejszych przedstawicieli – wyjaśnia, kim byli: Fidiasz, Myron, Sofokles, Pitagoras, Tales z Miletu, Sokrates, Platon, Arystoteles – zaznacza na osi czasu datę: 776 r. p.n.e.	– przedstawia współczesną tradycję igrzysk olimpijskich – porównuje igrzyska antyczne ze współczesnymi	– charakteryzuje rolę kultury w życiu społecznym – przybliża postać i dokonania Archimedesesa – podaje przykłady wpływu dokonań starożytnych Greków na współczesną kulturę i naukę
--------------------------------------	--	---	--	---	---	---

*5.Imperium Aleksandra	□podboje Aleksandra Wielkiego	– przy pomocy nauczyciela postępuje	– poprawnie postępuje się	– wyjaśnia charakter kultury hellenistycznej	– omawia znaczenie Biblioteki	– przedstawia siedem cudów świata
Wielkiego	□wojna z Persją (bitwy nad rzeczką Granik, pod Issos i pod Gaugamelą) □wyprawa Aleksandra do Indii □kulturowe skutki podbojów Aleksandra Wielkiego □terminy:<i>imperium, falanga macedońska, węzeł gordyjski, hellenizacja, kultura hellenistyczna</i> □postaci historyczne: Filip II, Aleksander Macedoński (Wielki)	się terminem: <i>imperium</i> – uzasadnia, dlaczego Aleksandra nazwano „Wielkim” – określa, na jakim obszarze toczyły się opisywane wydarzenia	terminami: <i>imperium, węzeł gordyjski, hellenizacja</i> – wskazuje na mapie: Macedonię, Persję, Indie i Aleksandrię w Egipcie – opisuje przebieg kampanii perskiej Aleksandra Macedońskiego – opisuje dokonania Filipa II i Aleksandra Macedońskiego (Wielkiego)	– przedstawia skutki podbojów Aleksandra – zaznacza na osi czasu daty: 333 r. p.n.e., 331 r. p.n.e. – postępuje się terminami: <i>falanga macedońska, kultura hellenistyczna</i>	Aleksandryjskiej – charakteryzuje sposób walki wojsk Aleksandra Macedońskiego	– wymienia państwa, które leżą dziś na terenach podbitych przez Aleksandra Wielkiego
* Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądała latarnia morska na Faros?	□siedem cudów świata □ konstrukcja latarni morskiej naFaros	– wyjaśnia, dlaczego w przeszłośćludzie mieli problem ze wznoszeniem wysokich budowli	– przedstawia, w jaki sposób działała latarnia w starożytności	– opisuje losy latarni na Faros	– charakteryzuje siedem cudów świata	– omawia inny wybrany obiekt z listy siedmiucudów świata starożytnego
Rozdział III. Starożytny Rzym						

1.Ustrój starożytnego Rzymu	□legendarne początki państwa rzymskiego □zasady ustrojowe republiki rzymskiej □społeczeństwo starożytnego Rzymu □dokonania Gajusza Juliusza Cezara	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>dyktator, cesarz</i> – wskazuje na mapie: Rzym – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia,	– poprawnie postępuje się terminami: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy,</i>	– charakteryzuje ustrój republiki rzymskiej i jej główne organy władzy – przedstawia kompetencje najważniejszych urzędów republikańskich – opisuje konflikt	– omawia przyczyny oraz okoliczności upadku republiki rzymskiej – porównuje ustroje demokracji ateńskiej i republiki rzymskiej	– wyjaśnia różnice w rozumieniu terminu <i>republika</i> przez Rzymian i współcześnie – przedstawia funkcje pełnione przez senat w ustroju
	□upadek republiki □powstanie cesarstwa rzymskiego □terminy: <i>Italia, monarchia, republika, senat, patrycjusze, plebejusze, konsulowie, pretorzy, kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> □postaci legendarne i historyczne: Romulus i Remus, Gajusz Juliusz Cezar, Oktawian August	dlaczego symbolem Rzymu została wilczyca	<i>kwestorzy, trybun ludowy, dyktator, cesarz</i> – przedstawia legendarne początki Rzymu – wskazuje na mapie: Półwysep Apeniński – omawia dokonania Gajusza Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	społeczny między patrycjuszami a plebejuszami – zaznacza na osi czasu daty: 753 r. p.n.e., 44 r. p.n.e.		współczesnej Polski

2.Imperium Rzymskie	□podboje rzymskie □Imperium Rzymskie i jego prowincje □organizacja armii rzymskiej □podział cesarstwa □upadek cesarstwa zachodniorzymskiego □terminy: <i>Kartagina, prowincja,limes,legiony, legioniści, Imperium Rzymskie,pax Romana,romanizacja, barbarzyńcy,Germanie, Konstantynopol, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, plemiona barbarzyńskie,wielka wędrówka ludów</i> – przedstawia wygląd i uzbrojenie rzymskiego legionisty	– poprawnie posługuje się terminami: <i>prowincja, legiony, romanizacja, plemiona barbarzyńskie, Germanie, Hunowie, wielka wędrówka ludów</i> – wymienia główne prowincje Imperium Rzymskiego –wskazuje na mapie: Kartaginę, granice Imperium Rzymskiego w II w. n.e., Konstantynopol	– opisuje przyczyny podziału cesarstwa na wschodnie i zachodnie – opisuje okoliczności upadku cesarstwa zachodniego – zaznacza na osi czasu daty: 395 r. n.e., 476 r. n.e. – zna postać cesarza Konstantyna Wielkiego	– wymienia korzyści oraz zagrożenia funkcjonowania państwa o rozległym terytorium – wyjaśnia wpływ kultury rzymskiej na podbite ludy	– przedstawia postać Hannibala i wojny punickie – pokazuje przykłady romanizacji we współczesnej Europie – przybliży postaci wodzów barbarzyńskich Attyli oraz Odoakera
---------------------	--	--	---	---	--	---

			– omawia etapy powstawania Imperium Rzymskiego			
--	--	--	--	--	--	--

3. Życie w Wiecznym Mieście	□Rzymjako stolica imperium i Wieczne Miasto □życie codzienne i rozrywki w Rzymie □podział społeczeństwa rzymskiego □wierzenia religijne Rzymian i najważniejsze bóstwa □terminy: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>amfiteatr, gladiatorzy, niewolnicy</i> – przy pomocy nauczyciela przedstawia warunki życia oraz rozrywki dawnych mieszkańców Rzymu – omawia wierzenia Rzymian i wpływ, jaki wywarła na nie religia Greków	– poprawnie posługuje się terminami: <i>bazylika, Forum Romanum, termy, amfiteatr, gladiatorzy, patrycjusze, plebs, niewolnicy, westalki</i> –wymienia najważniejsze bóstwa czczone przez Rzymian i określa, jakimi dziedzinami życia się opiekowały – charakteryzuje różne grupy społeczeństwa rzymskiego	– wyjaśnia, dlaczego Rzym był nazywany Wiecznym Miastem – opisuje, jakie funkcje pełniło Forum Romanum – wymienia greckie odpowiedniki najważniejszych rzymskich bóstw	– wyjaśnia, dlaczego cesarze rzymscy starali się kierować zawołaniem ludu: <i>chleba i igrzysk!</i>	– przedstawia pozostałości Pompejów i Herkulanum jako źródła wiedzy o życiu codziennym w starożytności
4. Dokonania starożytnych Rzymian	□Rzymianie jako wielcy budowniczowie □kultura i sztuka starożytnego Rzymu jako kontynuacja dokonań antycznych Greków □prawo rzymskie i jego znaczenie dla funkcjonowania państwa	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>tuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, kodeks</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kopuła, akwedukt, tuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> – wyjaśnia powiedzenie:	– uzasadnia i ocenia twierdzenie, że Rzymianie potrafili czerpać z dorobku kulturowego podbitych ludów – omawia najwybitniejsze dzieła sztuki i architektury rzymskiej – wyjaśnia rolę praw i przepisów	– wyjaśnia, dlaczego dobra sieć drogowa jest ważna dla funkcjonowania każdego państwa	– opisuje wpływ prawa rzymskiego na współczesne prawo europejskie – ocenia, które z dokonań Rzymian uważa za najwybitniejsze, i uzasadnia swoją odpowiedź

	□najważniejsze budowle w starożytnym Rzymie □terminy: <i>kopuła, akwedukt, łuk triumfalny, Circus Maximus, Koloseum, Panteon, kodeks, Prawo XII tablic, Kodeks Justyniana</i> □postaci historyczne: Wergiliusz, Horacy		<i>Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu</i>	w funkcjonowaniu państwa na przykładzie Rzymu –omawia dokonania Wergiliusza i Horacego		
--	---	--	---	--	--	--

5. Początki chrześcijaństwa	□Jezus z Nazaretu jako twórca nowej religii monoteistycznej □przyczyny prześladowania chrześcijan w starożytnym Rzymie □rola świętych Pawła i Piotra w rozwoju chrześcijaństwa □Edykt mediolański i zakończenie prześladowań chrześcijan w cesarstwie □terminy: <i>Mesjasz,chrześcijaństwo,apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt</i>	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>apostołowie, Jezus z Nazaretu, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament</i>	– poprawnie postępuje się terminami: <i>Mesjasz,chrześcijaństwo, apostołowie, biskupi, papież, Biblia – Stary i Nowy Testament, Edykt mediolański</i> – charakteryzuje działalność apostołów po ukrzyżowaniu Jezusa – wskazuje na mapie: Palestynę, Jerozolimę, Mediolan – omawia nauki Jezusa z Nazaretu oraz dokonania świętego Piotra, świętego Pawła	– wyjaśnia, czym różni się chrześcijaństwo od judaizmu – wyjaśnia, dlaczego władze rzymskie odnosiły się wrogo do chrześcijaństwa – wyjaśnia znaczenie Edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – zaznacza na osi czasu daty: 33 r. n.e., 313 r. n.e.	– opisuje najstarsze symbole chrześcijańskie – wyjaśnia związki między judaizmem a chrześcijaństwem	– przedstawia dzieje wybranego świętego (na przykład swojego patrona)
	<i>mediolański</i> □postaci historyczne: Jezus z Nazaretu, święty Piotr, święty Paweł z Tarsu, Konstantyn Wielki		z Tarsu i Konstantyna Wielkiego			

* Tajemnice sprzed wieków – Bursztynowy szlak	- rola szlaków handlowych w starożytności - bursztyn i jego znaczenie dla starożytnych Rzymian - kontakty handlowe Rzymian z wybrzeżem Bałtyku	- wskazuje na mapie: przebieg bursztynowego szlaku (Pruszcz Gdański, Kalisz, Brama Morawska) - wyjaśnia, czym jest bursztyn i do czego się go stosuje	– wyjaśnia, dlaczego bursztyn był ceniony przez Rzymian	– wyjaśnia rolę szlaków handlowych	– podaje argumenty za twierdzeniem i przeciw niemu, że miasto Kalisz istniało w starożytności	– opisuje, jakie ludy żyły na ziemiach polskich w okresie funkcjonowania bursztynowego szlaku
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
I. Bizancjum w czasach świetności	- cesarstwo bizantyjskie pod panowaniem Justyniana I Wielkiego - dokonywania Justyniana I Wielkiego - Konstantynopol jako Nowy Rzym - tradycja grecka w Bizancjum - osiągnięcia naukowe Bizantyjczyków - upadek Konstantynopola, jego przyczyny i skutki	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>ikona, freski, mozaika</i>	- poprawnie posługuje się terminami: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> - wskazuje na mapie: Konstantynopol, granice cesarstwa bizantyjskiego w czasach Justyniana I Wielkiego - tłumaczy, dlaczego Konstantynopol zaczęto określać Nowym Rzymem	– wskazuje, jaką rolę w periodyzacji dziejów odegrał upadek cesarstwa zachodniorzymskiego oraz wschodniorzymskiego – charakteryzuje styl bizantyjski w sztuce – podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego	– wyjaśnia, w jaki sposób położenie geograficzne wpłynęło na bogactwo Konstantynopola – uzasadnia twierdzenie, że Bizancjum połączyło w nauce tradycję zachodniorzymską i grecką	– wyjaśnia, jaki wpływ na chrześcijaństwo miał podział Rzymu na część zachodnią i wschodnią
			– zaznacza na osi czasu datę upadku Konstantynopola – 1453 r.	– podaje przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego	– wyjaśnia, jakie znaczenie dla państwa ma kodyfikacja praw	– opisuje, jakie zmiany w bazylice Hagia Sofia zostały dokonane przez muzułmanów

	□terminy: <i>Bizancjum, Hagia Sofia, ikona, freski, mozaika</i> □postaci historyczne: Justynian I Wielki		– wyjaśnia znaczenie wyrażenia <i>bizantyjski przepych</i>	– zna postać Justyniana I Wielkiego – omawia dokonania Justyniana I Wielkiego		
2. Arabowie i początki islamu	□pochodzenie Arabów □działalność Mahometa i narodziny islamu □religia muzułmańska i jej zasady □dżihad i podboje Arabów □kultura i nauka arabska □terminy: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> □postaci historyczne: Mahomet	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>oaza, islam, Allah, Koran, meczet</i> – przy pomocy nauczyciela wskazuje podstawowe różnice między chrześcijaństwem a islamem	– poprawnie posługuje się terminami: <i>oaza, Czarny Kamień, Mekka, Medyna, islam, Allah, Koran, meczet, minaret, mihrab, minbar, dżihad, kalifowie, cyfry arabskie, stal damasceńska, arabeski</i> – omawia najważniejsze zasady wiary muzułmanów – wskazuje na mapie: Półwysep Arabski, Mekkę, Medynę oraz imperium arabskie w okresie świetności	– przedstawia postać i działalność Mahometa – omawia osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki w średniowieczu – charakteryzuje i ocenia stosunek Arabów do ludów podbitych w średniowieczu – zaznacza na osi czasu datę: 622 r.	– wskazuje na podobieństwa i różnice pomiędzy chrześcijaństwem a islamem – podaje przykłady wpływu kultury, nauki i języka arabskiego na Europejczyków	– wyjaśnia, jak zmieniał się nastawienie części muzułmanów do innych kultur w średniowieczu i współcześnie – ocenia potrzebę tolerancji religijnej – wskazuje na podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania dziejów i odmierzania czasu między chrześcijaństwem a islamem

3. Nowe państwa w Europie	□ powstanie państwa Franków □ cesarstwo Karola Wielkiego □ rozwój kultury i nauki w państwie Karola Wielkiego □ traktat w Verdun i jego skutki – nowe państwa w Europie □ Rzesza Niemiecka □ terminy: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i> □ postaci historyczne: Chlodwig, Karol Młot, Pepin Mały, Karol Wielki, Otton I	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>dynastia, cesarstwo, możnowładca</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego Karol otrzymał przydomek „Wielki”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Frankowie, dynastia, majordom, Karolingowie, układ w Verdun, cesarstwo, margrabia, marchia, możnowładca, Rzesza Niemiecka</i>	– wyjaśnia, w jaki sposób władzę w państwie Franków przejęła dynastia Karolingów – charakteryzuje rozwój kultury i nauki w czasach Karola Wielkiego – przedstawia postanowienia traktatu w Verdun oraz jego skutki – zaznacza na osi czasu daty: 800 r., 843 r., 962 r. – omawia dokonania: Chlodwiga, Karola Młota, Pepina Małego, Karola Wielkiego i Ottona I	– wyjaśnia, w jaki sposób doszło do utworzenia Rzeszy Niemieckiej – tłumaczy, dlaczego Karol Wielki jest jednym z patronów zjednoczonej Europy	– wyjaśnia skąd pochodzi polskie słowo „król”
----------------------------------	--	--	--	--	--	--

4. Konflikt papieżstwa z cesarstwem	□ wielka schizma wschodnia i jej skutki □ spór o inwestyturę między cesarzem a papieżem w XI w. □ Canossa jako miejsce pokuty cesarza Henryka IV □ konkordat wormacki i jego postanowienia	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>prawosławie, ekskomunika</i>	– poprawnie postępuje się terminami: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> – wyjaśnia	– wyjaśnia przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – wyjaśnia, czym są religie, a czym wyznania religijne – przedstawia przebieg sporu pomiędzy cesarzem a papieżem w XI w.	– wyjaśnia, na czym polegał spór o inwestyturę – omawia przykładowe różnice pomiędzy Kościołem katolickim a prawosławnym	– przedstawia okoliczności utworzenia Państwa Kościelnego
	□ terminy: <i>dogmaty, schizma, patriarcha, prawosławie, ekskomunika, inwestytura, synod, konkordat</i> □ postaci historyczne: papież Grzegorz VII, cesarz Henryk IV		konsekwencje ekskomunikacji cesarza i opisuje ukorzenie się cesarza Henryka IV w Canossie – przedstawia postaci: papieża Grzegorza VI, cesarza Henryka IV	– przedstawia postanowienia konkordatu w Wormacji – zaznacza na osi czasu daty: 1054 r., 1077 r., 1122 r.		
5. Wyprawy krzyżowe	□ powstanie zakonu Krzyżaków			– przedstawia zakon Krzyżaków		

* Tajemnice sprzed wieków – Skarbiec templariuszy	□ zakon templariuszy i jego funkcje po zakończeniu krucjat □ wzrost znaczenia i bogactwa templariuszy □ przyczyny kasacji zakonu □ polskie posiadłości templariuszy	– wyjaśnia, do jakich celów został powołany zakon templariuszy	– przedstawia genezę bogactwa templariuszy – opisuje miasto skarbu templariuszy	– przedstawia dzieje templariuszy po upadku Królestwa Jerozolimskiego – opisuje losy ostatniego mistrza zakonu Jakuba de Molay	– przedstawia legendę o św. Graalu	– wskazuje posiadłości zakonu na obszarze dzisiejszej Polski
--	--	--	--	---	------------------------------------	--

Rozdział V. Społeczeństwo średniowiecza

I. System feudalny	□ podział na seniorów i wasali □ społeczna drabina feudalna □ podział społeczeństwa średnio-wiecznego na stany □ terminy: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior, wasal, hołd lenny, przywilej</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, na czym polegała drabina feudalna	– poprawnie posługuje się terminami: <i>feudalizm, senior, wasal, lenno, hołd lenny, stan, przywilej, suzeren, duchowieństwo, chłopci, szlachta, mieszczaństwo</i> – przedstawia, jak wyglądał hołd lenny – wymienia i charakteryzuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym	– omawia różnice pomiędzy społeczeństwem stanowym a współczesnym – opisuje zależność między seniorem a wasalem	– wyjaśnia, które stany były uprzywilejowane	– wyjaśnia, kim byli w Europie Zachodniej hrabiowie i baronowie
--------------------	--	---	---	---	--	---

2. Epoka rycerzy	□ ideał rycerza i jego obowiązki □ od pazia do rycerza □ życie codzienne rycerzy □ elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza □ kultura rycerska □ elementy wyposażenia średniowiecznego rycerza □ terminy: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż,</i>	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>rycerz, herb, kopia, ostrogi</i> – opisuje uzbrojenie rycerzy	– poprawnie postępuje się terminami: <i>rycerz, kodeks honorowy, paż, giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i> – charakteryzuje ideał rycerza średniowiecznego – wyjaśnia, kto mógł zostać rycerzem – opisuje uzbrojenie rycerskie	– opisuje życie codzienne rycerstwa – przedstawia poszczególne etapy wychowania rycerskiego – opisuje ceremonię pasowania na rycerza	– przedstawia historię najśłynniejszego polskiego rycerza Zawiszy Czarnego z Garbowa	– przedstawia literackie ideały rycerskie: hrabiego Rolanda, króla Artura i rycerzy Okrągłego Stołu
	<i>giermek, pasowanie, herb, kopia, ostrogi</i>					

* Tajemnice sprzed wieków – Dlaczego rycerze brali udział w turniejach?	- rola turniejów rycerskich - przebieg turniejów - konsekwencje zwycięstwa i porażki w turnieju - obyczajowość turniejowa	– przy pomocy nauczyciela omawia, z jakimi konsekwencjami wiązała się porażka w turnieju	– przedstawia, w jaki sposób byli nagradzani zwycięzcy turniejów	– wyjaśnia, dlaczego rycerze byli skłonni uczestniczyć w turniejach	– opisuje przebieg turniejów rycerskich	– wyjaśnia, dlaczego współczesna młodzież organizuje się w bractwa rycerskie i kultywuje tradycję rycerską; podaje przykład takiego bractwa
3. Średniowieczne miasto i wieś	- powstanie osad rzemieślniczych i kupieckich - lokacje miast i wsi - samorząd miejski i jego organy - społeczeństwo miejskie - organa samorządu wiejskiego - wygląd średniowiecznego miasta - zajęcia ludności wiejskiej - terminy: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, ratusz, pług, radło, brona</i> – porównuje życie codzienne mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, osada targowa, lokacja, zasadźca, kupcy, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpolówka, pług, radło, brona</i> – opisuje, gdzie i w jaki sposób tworzyły się miasta – charakteryzuje główne zajęcia mieszkańców miast	- wyjaśnia, na czym polegały lokacje miast i wsi - przedstawia organy samorządu miejskiego – charakteryzuje różne grupy społeczne mieszczan - wyjaśnia, na czym polegała trójpolówka	– opisuje wybrany średniowieczny zabytek mieszczański w Polsce – znajduje i przedstawia informacje o założeniu własnej miejscowości	– przedstawia historie i okoliczności założenia najstarszych miast w regionie

	y, rzemieślnicy, rynek, targi, wójt, burmistrz, rada miejska, ława miejska, ratusz, cech, sołtys, ława wiejska, trójpółówka, pług, radło, brona		– opisuje życie i obowiązki ludności wiejskiej			
4. Kościół w średniowieczu	□ duchowni w średniowieczu, ich przywileje i obowiązki □ religijność doby średniowiecza □ średniowieczne zakony: benedyktyni, cystersi, franciszkanie, dominikanie □ życie w średniowiecznym klasztorze □ średniowieczne szkolnictwo □ terminy: zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: zakon, klasztor, uniwersytet – przy pomocy nauczyciela omawia życie w średniowiecznym klasztorze i jego organizację – wyjaśnia, czym zajmowali się kopiści	– poprawnie posługuje się terminami: zakon, klasztor, opat, reguła zakonna, benedyktyni, cystersi, skryptoria, kopiści, franciszkanie, dominikanie, asceza, benedyktyńska praca, uniwersytet – charakteryzuje stan duchowny w średniowieczu – opisuje różne role, jakie odgrywali duchowni w społeczeństwie średniowiecznym	– przedstawia najważniejsze zakony średniowieczne – wyjaśnia określenie benedyktyńska praca – charakteryzuje średniowieczne szkolnictwo – porównuje szkolnictwo średniowieczne i współczesne – przedstawia dokonania świętego Franciszka z Asyżu	– porównuje zakony kontemplacyjne i zakony żebracze – wyjaśnia, jaką funkcję w klasztorze spełniają: refektarz, wirydarz, dormitorium i kapituła	– znajduje i przedstawia informacje o najstarszych polskich kronikarzach: Gallu Anonimie i Wincentym Kadłubku – opisuje jeden z klasztorów działających w Polsce, wyjaśnia, jakiego zgromadzenia jest siedzibą, i przedstawia w skrócie dzieje tego zgromadzenia

	□postać historyczna: święty Franciszek z Asyżu					
--	---	--	--	--	--	--

5. Sztuka średniowiecza	□rola sztuki w średniowieczu □znaczenie <i>biblii pauperum</i> □styl romański i jego cechy □styl gotycki i jego charakterystyczne elementy □rzeźba i malarstwo średniowieczne □pismo i miniatury w rękopisach □zabytki średniowieczne w Polsce □terminy: <i>biblia pauperum, styl romański, styl gotycki, katedra, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i>	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>katedra, witraże, miniatura</i> – przy pomocy nauczyciela omawia zabytki sztuki średniowiecznej w Polsce – wymienia różne dziedziny sztuki średniowiecznej	– poprawnie posługuje się terminami: <i>biblia pauperum, katedra, styl romański, styl gotycki, portal, sklepienie, witraże, łuki oporowe, apsyda, rozeta, przypory, miniatura, inicjał</i> – wyjaśnia, czym była i jakie zadania spełniała <i>biblia pauperum</i>	– charakteryzuje styl romański – omawia cechy stylu gotyckiego	– porównuje styl gotycki i romański – przedstawia przykłady rzeźby i malarstwa średniowiecznego	– znajduje i przedstawia informacje o średniowiecznych świątyniach w swoim regionie oraz elementach ich wystroju
Rozdział VI. Polska pierwszych Piastów						

I. Zanim powstała Polska	☐ najstarsze osadnictwo na ziemiach polskich ☐ świetle wykopalisk archeologicznych	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wielka wędrówka ludów</i> , <i>plemię</i> – przy pomocy	– poprawnie posługuje się terminami: <i>kurhan</i> , <i>kamienne kręgi</i> , <i>Biskupin</i> , <i>wielka wędrówka</i>	– przedstawia najstarsze państwa słowiańskie – wymienia państwa słowiańskie, które przyjęły chrześcijaństwo w	– podaje przykłady tradycji pogańskich zachowanych do czasów współczesnych – wyjaśnia, w jaki	– wymienia pozostałości bytowania ludów przedślawiańskich na ziemiach polskich
	☐ gród w Biskupinie ☐ Słowianie w Europie i ich kultura ☐ wierzenia dawnych Słowian ☐ pierwsze państwa słowiańskie ☐ plemiona słowiańskie na ziemiach polskich ☐ terminy: <i>kurhan</i> , <i>kamienne kręgi</i> , <i>Biskupin</i> , <i>wielka wędrówka ludów</i> , <i>Słowianie</i> , <i>Swaróg</i> , <i>Perun</i> , <i>Świętowit</i> , <i>plemię</i> , <i>Państwo Wielkomorawskie</i> , <i>Wiślanie</i> , <i>Polanie</i> ☐ postaci historyczne: święty Cyryl i święty Metody	nauczyciela opisuje wygląd osady w Biskupinie	<i>ludów</i> , <i>Słowianie</i> , <i>Swaróg</i> , <i>Perun</i> , <i>Świętowit</i> , <i>plemię</i> , <i>Państwo Wielkomorawskie</i> , <i>Wiślanie</i> , <i>Polanie</i> – przedstawia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – charakteryzuje wierzenia Słowian – wskazuje na mapie: rozmieszczenie plemion słowiańskich na ziemiach polskich	obrządku łacińskim, oraz te, które przyjęły je w obrządku greckim – wyjaśnia rolę, jaką w rozwoju państw słowiańskich odegrali święci Cyryl i Metody	sposób powstał alfabet słowiański	– przedstawia współczesne konsekwencje wynikające dla krajów słowiańskich z przyjęcia chrześcijaństwa w obrządku greckim lub łacińskim

2. Mieszko I i początki Polski	□ rozwój państwa Polan □ dynastia Piastów □ panowanie Mieszka I □ małżeństwo Mieszka z Dobrawą • chrzest Polski i jego skutki □ konflikt z margrabią Hodonem i bitwa pod Cedynią • terminy:	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>książę, dynastia</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, skąd pochodzi nazwa „Polska”	– poprawnie posługuje się terminami: <i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> – wyjaśnia, dlaczego w przeciwieństwie do legendarnych przodków Mieszko I	– przedstawia okoliczności przyjęcia chrztu przez Mieszka I – wyjaśnia skutki chrztu Mieszka I – opisuje stosunki Mieszka I z sąsiadami	– uzasadnia twierdzenie, że przyjęcie chrztu przez Mieszka I należało do najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski	– omawia dokument <i>Dagome iudex</i> i jego wartość jako źródła historycznego – przedstawia bilans korzyści, jakie mogło przynieść Mieszkowi I przyjęcie chrztu lub pozostanie przy wierzeniach pogańskich
	<i>książę, dynastia, Piastowie, biskupstwo, dyplomacja, poganin, Dagome iudex</i> □ postaci historyczne: Mieszko I, Dobrawa		jest uznawany za pierwszego historycznego władcę Polski – opisuje zasługi Mieszka I i Dobrawy – zaznacza na osi czasu daty: 966 r., 972 r. – wskazuje na mapie: Gniezno, Poznań, Wielkopolskę, granice państwa Mieszka I			

3. Polska Bolesława Chrobrego	• misja biskupa Wojciecha i jej skutki □ zjazd gnieźnieński i jego konsekwencje □ powstanie niezależnej organizacji na ziemiach polskich □ stosunki Bolesława Chrobrego z sąsiadami • koronacja Bolesława Chrobrego na króla Polski i jej znaczenie □ terminy: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> □ postaci historyczne: Bolesław Chrobry,	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>arcybiskupstwo, koronacja</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego	– poprawnie postępuje się terminami: <i>relikwie, zjazd gnieźnieński, arcybiskupstwo, Miłsko, Łużyce, Grody Czerwieńskie, koronacja</i> – opisuje misję świętego Wojciecha do pogańskich Prusów – wskazuje na mapie: granice państwa Bolesława Chrobrego na początku jego panowania oraz ziemie przez niego podbite	– przedstawia przebieg i znaczenie zjazdu w Gnieźnie – opisuje wojny prowadzone przez Chrobrego z sąsiadami	– wyjaśnia znaczenie utworzenia niezależnego Kościoła w państwie polskim – opisuje Drzwi Gnieźnieńskie jak przykład źródła ikonograficznego z najstarszych dziejów Polski	– wskazuje pozytywne i negatywne skutki polityki prowadzonej przez Bolesława Chrobrego
	biskup Wojciech, cesarz Otton III		– omawia rolę, jaką w dziejach Polski odegrali: Bolesław Chrobry, biskup Wojciech, cesarz Otton III – zaznacza na osi czasu daty: 1000 r., 1025 r.			

4.Kryzys i odbudowa państwa polskiego	□kryzys państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego □panowanie Mieszka II □reformy Kazimierza Odnowiciela □Kraków stolicą państwa □polityka zagraniczna Bolesława Śmiałego □koronacja Bolesława Śmiałego □konflikt króla z biskupem Stanisławem i jego skutki □terminy: <i>insygnia królewskie</i> □postaci historyczne: Mieszko II, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Śmiały, biskup Stanisław	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem”	– poprawnie postępuje się terminem: <i>insygnia królewskie</i> – wyjaśnia, dlaczego księcia Kazimierza nazwano „Odnowicielem” – wskazuje na mapie: ziemie polskie pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela – omawia działalność: Mieszka II, Bezpryma, Kazimierza Odnowiciela, Bolesława Śmiałego i biskupa Stanisława – zaznacza na osi czasu datę: 1076 r.	– opisuje sytuację państwa polskiego po śmierci Bolesława Chrobrego – ocenia postawę Bezpryma – przedstawia skutki kryzysu państwa polskiego – charakteryzuje rządy Bolesława Śmiałego	– opisuje sytuację międzynarodową w okresie rządów Bolesława Śmiałego – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu króla z biskupem Stanisławem	– wyjaśnia przyczyny kryzysu państwa wczesnopiastowskiego – ocenia dokonania Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Śmiałego
---------------------------------------	---	---	---	---	---	---

5. Rządy Bolesława Krzywoustego	□ testament Krzywoustego i jego założenia □ terminy: <i>testament</i>, <i>zasada senioratu</i>, <i>senior i juniorzy</i> □ postać historyczna: Bolesław Krzywousty	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>senior i juniorzy</i> , <i>zasada senioratu</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>testament</i>, <i>zasada senioratu</i>, <i>senior i juniorzy</i> – wskazuje na mapie: państwo Bolesława Krzywoustego – opisuje postać Bolesława Krzywoustego – zaznacza na osi czasu datę 1138 r.	– omawia przyczyny ogłoszenia testamentu Krzywoustego	– wyjaśnia zasadę senioratu – wyjaśnia, jakie skutki dla państwa mogą mieć wewnętrzne spory o tron	– ocenia szanse i zagrożenia wynikające z wprowadzenia zasady senioratu
---------------------------------	--	---	---	---	--	---

6. Społeczeństwo w czasach pierwszych Piastów	□grody i ich funkcje □życie w grodzie i na podgrodziu □sposoby uprawy roli na ziemiach polskich □podział społeczeństwa w państwie pierwszych Piastów □zakres władzy panującego □powinności poddanych wobec władcy □powstanie rycerstwa w Polsce □terminy: <i>metoda żarowa, gród, podgrodzie, prawo</i>	– posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, danina, postugi</i> – przedstawia wygląd i budowęśredniowiecznego grodu – opisuje sposoby pozyskiwania ziemi uprawnej i jej uprawiania	– poprawnie posługuje się terminami: <i>gród, podgrodzie, prawo książęce, danina, postugi, osada służebna</i> – charakteryzuje grupy ludności w państwie wczesnopiastowskim – omawia zakres władzy panującego w państwie pierwszych Piastów	– przedstawia charakter drużyny książęcej – wyjaśnia powinności ludności względem władcy	– wyjaśnia, czym się różnił wojownik drużyny od rycerza	– wskazuje przykłady nazw miejscowości, które mogły w średniowieczu pełnić funkcję osad służebnych
	<i>książęce, danina, postugi, osada służebna, wojowie, drużyna książęca</i>					

* Tajemnice przed wiekami – Kto pisał dzieje Polski?	☐ Źródła historyczne dotyczące początków państwa polskiego ☐ Obiektywizm i prawda historyczna	– wymienia nazwy źródeł historycznych dotyczących dziejów państwa polskiego za panowania pierwszych Piastów – tłumaczy konieczność weryfikacji prawdziwości źródeł historycznych	– przedstawia dokonania postaci: Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– omawia teorie dotyczące pochodzenia Galla Anonima – wymienia przyczyny powstania kronik	– określa ramy chronologiczne wydarzeń opisanych w kronikach Galla Anonima i Wincentego Kadłubka	– przedstawia przykład innej średniowiecznej kroniki polskiej
Rozdział VII. Polska w XIII–XV wieku						
I. Rozbicie dzielnicowe	☐ Walki wewnętrzne między książętami piastowskimi o prymat w Polsce ☐ Utrwalenie rozbicia dzielnicowego ☐ Osłabienie Polski na arenie międzynarodowej ☐ Sprowadzenie Krzyżaków do Polski ☐ Najazdy Mongołów i bitwa pod Legnicą ☐ Przemiany społeczne	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, jakie były przyczyny wewnętrznych walk między książętami piastowskimi	– poprawnie posługuje się terminami: <i>rozbicie dzielnicowe, dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółwka</i> – charakteryzuje państwo polskie podczas rozbicia dzielnicowego – wskazuje na mapie: podział państwa na	– opisuje okoliczności sprowadzenia zakonu krzyżackiego do Polski oraz konsekwencje tego wydarzenia – omawia skutki rozbicia dzielnicowego – opisuje kolonizację na ziemiach polskich	– przedstawia historię zakonu krzyżackiego – wyjaśnia, dlaczego książęta dzielnicowi często nadawali przywileje oraz ziemię rycerstwu i duchowieństwu	– charakteryzuje sposób walk Mongołów – przedstawia dynastię panującą w okresie rozbicia dzielnicowego

	i gospodarcze w okresie rozbicia dzielnicowego □terminy: <i>rozbiciedzielnice,dzielnica senioralna, Tatarzy, osadnictwo, kolonizacja, trójpółowka</i> □postaci historyczne: Władysław Wygnaniec, Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny		różne dzielnice oraz ziemie utracone w okresie rozbicia dzielnicowego – omawia postaci: Władysława Wygnańca, Leszka Białego, Konrada Mazowieckiego, Henryka Pobożnego – zaznacza na osi czasu daty: 1226 r., 1227 r., 1241 r.			
--	---	--	--	--	--	--

2. Zjednoczenie Polski	☐ koronacja i śmierć Przemysła II ☐ panowanie Wacława II ☐ rola arcybiskupów gnieźnieńskich i jednolitej organizacji kościelnej w zjednoczeniu dzielnic polskich ☐ przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja ☐ rządy Władysława Łokietka ☐ konflikt Łokietka z Krzyżakami i bitwa pod Płowcami	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i>	– poprawnie postępuje się terminami: <i>starosta, Szczerbiec</i> – wskazuje na mapie: granice państwa polskiego za panowania Władysława Łokietka, ziemie utracone na rzecz Krzyżaków – omawia postaci: Przemysła II, arcybiskupa Jakuba Świnki, Wacława II, Władysława Łokietka – zaznacza na osi czasu daty: 1295 r.,	– przedstawia próby zjednoczenia Polski przez książąt śląskich oraz Przemysła II – opisuje, w jakich okolicznościach Władysław Łokietek utracił Pomorze Gdańskie – przedstawia działania Władysława Łokietka na rzecz zjednoczenia kraju – opisuje przebieg konfliktu Władysława Łokietka z Krzyżakami	– wyjaśnia, jaką rolę w zjednoczeniu kraju odegrał Kościół katolicki	– przedstawia wyobrażenie na temat świętego Stanisława jako patrona zjednoczenia kraju
	☐ terminy: <i>starosta, Szczerbiec</i> ☐ postaci historyczne: Przemysł II, arcybiskup Jakub Świnka, Wacław II, Władysław Łokietek		1309 r., 1320 r., 1331 r.			

3. Czasy Kazimierza Wielkiego	- polityka dyplomacji Kazimierza Wielkiego □ pokój z zakonem krzyżackim w Kaliszu □ przyłączenie nowych ziem do państwa polskiego □ reformy Kazimierza Wielkiego - umocnienie granic polskiego państwa □ utworzenie Akademii Krakowskiej i skutki tej decyzji □ zjazd monarchów w Krakowie □ uczta u Wierzyńka □ terminy: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> □ postać historyczna: Kazimierz Wielki	– przy pomocy nauczyciela postępuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – przy pomocy nauczyciela tłumaczy, co zdecydowało o przyznaniu Kazimierzowi przydomka „Wielki” – wyjaśnia znaczenie słów, że Kazimierz Wielki: <i>zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną</i>	– poprawnie postępuje się terminami: <i>uniwersytet, Orle Gniazda, Akademia Krakowska</i> – wskazuje na mapie: granice monarchii Kazimierza Wielkiego i ziemie włączone do Polski przez tego władcę – zaznacza na osi czasu daty: 1333 r., 1343 r., 1364 r.	– przedstawia i ocenia postanowienia pokoju w Kaliszu – charakteryzuje reformy Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia, w jaki sposób Kazimierz dbał o obronność państwa	– wyjaśnia, dlaczego Kazimierz Wielki za najważniejsze uznał reformy wewnętrzne państwa – tłumaczy, jakie znaczenie miało założenie Akademii Krakowskiej – wyjaśnia znaczenie uczty u Wierzyńka	– przedstawia cele oraz konsekwencje układu dynastycznego zawartego przez Kazimierza Wielkiego z Węgrami – wyjaśnia, dlaczego sól należała niegdyś do najdroższych towarów – przedstawia wybrany zamek wzniesiony w czasach Kazimierza Wielkiego
-------------------------------	--	---	---	--	---	--

4. Unia polskolitevaska	□koniec dynastii Piastów na polskim tronie □rządy Andegawenóww Polsce □unia polsko-litewska w Krewie □wielka wojna z zakonem krzyżackim i bitwa pod Grunwaldem □I pokój w Toruniu □unia w Horodle □terminy: <i>Andegawenowie,unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> □postaci historyczne: Ludwik Węgierski, Jadwiga, Władysław Jagiełło, wielki książęWitold, Paweł Włodkowic, Ulrich von Jungingen	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminem: <i>unia personalna</i> – przedstawia dynastię zapoczątkowaną przez Władysława Jagiełłę – przy pomocy nauczyciela opisuje przyczyny i przebieg wielkiej wojny z zakonem krzyżackim	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Andegawenowie,unia personalna, sobór, Wielkie Księstwo Litewskie, Jagiellonowie</i> – wyjaśnia przyczyny zawarcia unii polskoliteaskiej – opisuje przebieg bitwy pod Grunwaldem – wskazuje na mapie: granice Wielkiego Księstwa Litewskiego, Krewo, Horodło, Grunwald, Toruń – opisuje postaci: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, wielkiego księciaWitolda, Pawła Włodkowica, Ulricha von Jungingena – zaznacza na osi czasu daty: 1385 r., lata	– przedstawia okoliczności objęcia tronu polskiego przez Jadwigę – wymienia postanowienia unii w Krewie – przedstawia postanowienia pokoju w Toruniu – wyjaśnia zasady współpracy między Polską a Litwą ustalone w zapisach unii w Horodle	– charakteryzuje stanowisko polskiej delegacji na soborze w Konstancji – wyjaśnia, dlaczego Akademia Krakowska została przemianowana na Uniwersytet Jagielloński	– uzasadnia twierdzenie, że poglądy Pawła Włodkowica na temat wojen religijnych są aktualne także dzisiaj
-------------------------	--	--	---	---	--	--

			1409–1411, 1410 r., 1413 r.			
--	--	--	--------------------------------	--	--	--

* Tajemnice sprzed wieków	Okoliczności powstania obrazu	– przedstawia, kim był Jan Matejko	– wyjaśnia, w jaki sposób Jan Matejko	– wyjaśnia, dlaczego podczas II wojny	– wymienia cele namalowania obrazu	– wyjaśnia, jakie warunki powinno
– Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<i>Bitwa pod Grunwaldem</i> □ Jan Matejko jako malarz dziejów Polski □ Obrazy jako źródło wiedzy historycznej □ Znaczenie <i>Bitwy pod Grunwaldem</i>		przygotowywał się do namalowania obrazu	światowej Niemcom zależało na zniszczeniu dzieła	<i>Bitwa pod Grunwaldem</i> – omawia nieścisłości w przekazie historycznym obrazu <i>Bitwa pod Grunwaldem</i>	spełniać dzieło sztuki, aby można je było traktować jako źródło historyczne – omawia inne dzieło Jana Matejki
5. Czasy świetności dynastii Jagiellonów	□ wojna trzynastoletnia □ II pokój toruński i jego postanowienia □ terminy: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> □ postać historyczna: Kazimierz Jagiellończyk	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>wojska zaciężne, żołąd</i> – przy pomocy nauczyciela wyjaśnia, dlaczego dla Polski ważne stało się odzyskanie dostępu do morza	– poprawnie posługuje się terminami: <i>Związek Pruski, wojna trzynastoletnia, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne, wojska zaciężne, żołąd</i> – wskazuje na mapie: Prusy Królewskie, Prusy Zakonne – omawia dokonania Kazimierza Jagiellończyka – zaznacza na osi czasu daty: 1454 r., 1466 r.	– opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – przedstawia postanowienia II pokoju toruńskiego	– wyjaśnia, dlaczego doszło do zawięzania Związku Pruskiego – porównuje postanowienia I i II pokoju toruńskiego – uzasadnia twierdzenie, że odzyskanie dostępu do morza miało przełomowe znaczenie dla rozwoju polskiej gospodarki	– wyjaśnia, dlaczego wojska zaciężne pod koniec średniowiecza zastąpiły w bitwach tradycyjne rycerstwo

6. Monarchia stanowa w Polsce	☐ monarchia patrymonialna i stanowa ☐ wpływ przywilejów nadawanych przez władcę na osłabienie władzy królewskiej ☐ przekształcenie się	– przy pomocy nauczyciela posługuje się terminami: <i>szlachta, sejm walny, izba poselska, senat</i>	– poprawnie posługuje się terminami: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna,</i>	– wyjaśnia, w jaki sposób rycerstwo przekształciło się w szlachtę – wyjaśnia, w jaki sposób szlachta uzyskała wpływ na sprawowanie rządów w Polsce – przedstawia	– przedstawia, kiedy i w jaki sposób doszło do utworzenia stanów w Polsce – tłumaczy różnice między monarchią patrymonialną a stanową	– ocenia, jakie szanse i jakie zagrożenie niosło za sobą zwiększenie wpływu szlachty na władzę
	rycerstwa w szlachtę ☐ przywileje szlacheckie i ich konsekwencje dla władzy królewskiej ☐ ukształtowanie się sejmu walnego ☐ konstytucja <i>Nihil novi</i> i jej znaczenie dla ustroju Rzeczypospolitej ☐ terminy: <i>monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, przywileje, szlachta, pańszczyzna, konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i>		<i>konstytucja sejmowa, sejm walny, izba poselska, senat</i> – przedstawia sejm walny oraz jego skład – zaznacza na osi czasu daty: 1374 r., 1505 r.	najważniejsze przywileje szlacheckie – wyjaśnia znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i>	– wyjaśnia, jaka jest geneza nazw obu izb sejmu walnego: izby poselskiej oraz senatu	

REALIZACJA: JADWIGA JUSZCZYK